

UNELE SUGESTII DE SISTEMATIZARE A ORAȘULUI TÎRGU – MUREȘ, DIN ANUL 1935

Ioan Eugen MAN

În anii 2007-2009, cercetând fondul documentar din perioada interbelică, aflat la Arhivele Naționale, Serviciul Județean Mureș, am găsit o interesantă scrisoare adresată primarului orașului Tîrgu-Mureș, Emil Aurel Dandea,¹ mai degrabă un studiu plin de sugestii privitoare la sistematizarea orașului. Scrisoarea poartă titlul: *Considerații de actualitate și de viitor asupra Târgu-Mureșului*, în ale cărei 16 pagini autorul face mai multe propuneri privind sistematizarea orașului, unele cu puternice accente naționaliste sau de-a dreptul utopice. Autorul scrisorii de propuneri este Ștefan Dumitrescu, locuitor al orașului, fără să avem alte relații despre acesta, decât numele.

Conștient de importanța unui plan de sistematizare, în întreaga sa activitate ca edil al orașului, Emil A. Dandea s-a străduit să contribuie la întocmirea lui. Încă în anul 1925 primarul arăta că: *...fără un plan de sistematizare și dezvoltare, este imposibilă o dirijare rațională, conștientă și totdeauna consecventă a dezvoltării oricărei comune. În lipsa unui astfel de plan s-au format și la noi acele întinse mahalale mărginașe fără nici un sistem și fără trebuință reală, când atâta loc viran – prevăzut cu rețea de apeduct și canalizare, cu drumuri asfaltate, cu lumină electrică și conductă de gaz etc., și totuși – neclădit. Aceste mahalale sunt în condițiuni sanitare și edilitare absolut necorespunzătoare. Populația lor săracă și mai ales rară nu poate aduce comunei contribuțiunea necesară pentru schimbarea acestei stări de lucruri. Alte consecințe a inexistenței planului care să îndrume dezvoltarea orașului sunt: lipsa arterelor mari de circulațiune, a piețelor decentralizate, lipsa parcurilor suficiente, inexistența unui program pentru a înființa și deschide străzi de legătură.*²

De altfel, încă la 20 decembrie 1922, primarul solicită relații cu privire la starea orașului, la punctul 10 punând întrebarea: *Orașul are plan de sistematizare și din ce an? Se execută acel plan întocmit?* La 2 octombrie 1923, prin Hotărârea nr. 20604, Consiliul municipal aprobă *fixarea planului de dezvoltare a orașului municipal Tîrgu-Mureș*, stabilit prin anterioara Hotărâre nr. 7818/1923.³ Dacă pentru zonele mai mărginașe ale orașului s-au mai prevăzut unele lucrări de amenajare, zona centrală, ce corespunde actualelor piețe Trandafirilor și Victoriei, încă mai necesita o urgentă revizuire. Această stare este sesizată și de Bernády György, care,

1 ANSJ Mureș, *Consiliul Orașului*, nr. 24194/1935.

2 *Dare de seamă* pentru anul 1925, p. 25-26, în Ioan Eugen Man, *Târgu-Mureș, Istorie urbană, III, Perioada interbelică, Tîrgu-Mureș*, Ed. Nico, 2010, p. 68-89.

3 ANSJ Mureș, *Consiliul orașului*, nr. 21189/1929, fila 55.

prin scrisoarea nr. 3044, din 14 februarie 1928, adresată Consiliului Municipal, arată: *În ceea ce privește însă centrul, piața orașului, acesta nu s-a dezvoltat în forma și măsura în care ar fi trebuit să se dezvolte considerând creșterea numărului locuitorilor și în primul rând investiri de multe milioane ce s-au făcut chiar de către municipiu în partea de jos a pieței.*

Cauza nedezvoltării centrului, pieței orașului se datorează nu numai crizei economice descrise mai sus, ci în primul rând faptului că unii proprietari conduși fiind de patima nemărginită a îmbogățirii, suprapunând interesele lor particulare intereselor generale au transformat în cele mai multe cazuri colibele lor mizerabile din piață fără a poseda permisul autorității comunale, fapt prin care au ajuns la venituri nemaipomenite, împiedecând totodată dezvoltarea municipiului.⁴

Odată cu apariția „Legii pentru administrația locală”, din 3 august 1929, prin articolul 115, consiliile locale erau obligate ca în termen de 10 ani, să-și întocmească planul de sistematizare. Într-un raport sanitar întocmit de Pompiliu Nistor, medicul șef al orașului, se arată: *Orașul este tot fără plan de sistematizare din cauza bugetului supraîncărcat în 1929, dar nici în 1930 nu s-a putut începe, nici ca preliminar. Singurul lucru început este o nouă prelucrare a hărții orașului, care nu mai corespunde cu starea faptică, în urma nuoilor străzi deschise, parcelărilor și împroprietăririi, de pe urma cărora s-au dezvoltat străzi și chiar cartiere noi.⁵*

După doi ani de la preluarea celui de-al doilea primariat, Emil A. Dandea recunoaște că, privitor la întocmirea acestui plan, nu s-a realizat aproape nimic, arătând: *Considerând că orașul nostru nu are întocmit un plan de sistematizare și cum se simțea foarte mult lipsa acestuia, pentru o rațională și sistematică dezvoltare a orașului, s-a prevăzut în bugetul din acest an, suma de lei 100000, pentru cheltuielile inițiale ale planului de sistematizare, în contul cărei sume s-a angajat un inginer specialist și personalul necesar, începându-se lucrările premergătoare în vederea întocmirii planului de sistematizare⁶, ceea ce ne îndeamnă să presupunem că în toată perioada interbelică dezvoltarea orașului s-a făcut în baza vechilor regulamente de edificare.*

Printr-o adresă a Consiliului Tehnic Superior, din 3 iunie 1937, Primăria este atenționată că *planurile directe de sistematizare se vor întocmi numai pe baza planului topografic care să redea exact situația în plan a stradelor și clădirilor existente cum și relieful orașului. Toate aceste elemente trebuie să figureze în planul de sistematizare, altfel acestea nu vor fi luate în considerație.⁷ Practic, până la 31 decembrie 1936 s-au efectuat doar unele lucrări pregătitoare, între care întocmirea hărților orașului la situația existentă, lucrări ce au costat 200.000 lei.⁸*

4 Ioan Eugen Man, ibidem, p. 77.

5 Virgil Pană, *Emil Dandea. Un moș primar la Tîrgu-Mureș*, Tîrgu-Mureș, Ed. Ardealul, 2012, p. 50, nota 121.

6 *Dare de seamă* pentru anul 1936, p.58.

7 ANSJ Mureș, *Consiliul orașului, nr. 37216/1937*.

8 *Dare de seamă* pentru anul 1936, p. 76-77.

Pe fondul acestei stări de lucruri, primarului Emil Aurel Dandea îi este înaintat „memoriul” cu propuneri ale lui Ștefan Dumitrescu. Întrucât scrisoarea a fost publicată aproape în întregime de Virgil Pană, într-o lucrare dedicată primarului târgumureșean,⁹ textul acesteia nu-l mai redăm în întregime, ci doar pasajele cu principalele propuneri, inclusiv comentariile pe marginea acestora. Rămânem la autorul scrisorii, însă nici în prezent nu deținem date mai însemnate despre acesta, decât faptul că a locuit în strada General Praporgescu nr. 5 (actuala stradă Márton Áron nr. 6). În orice caz, acesta nu putea fi decât un cetățean mai de seamă al orașului, cunoscător al principalelor probleme ale urbei, date fiind punctele sale de vedere enunțate. Numai așa ne putem explica graba cu care primarul dă răspuns scrisorii primite.

De la începutul scrisorii, autorul abordează o viziune generală deosebit de critică, negativistă. După o laudabilă descriere a zonei în care se află orașul Tîrgu-Mureș, constatând că *Regiunea este un peisagiu foarte reușit, transversată de șerpuitorul și molatecul Mureș, apă cu mult pește*, autorul trece la o atitudine critică față de aspectul orașului, care, cu excepția unor clădiri mai mari, *dar care n-au vreun stil care să denote spirit constructiv și de realizare beletristică*, acesta nu vede *nici opere de artă, ca statui*” și nici străzi largi, bine pavate, cu canalizare, drepte, cu *clădiri gospodărești private, locuințe zidite după anume condițiuni edilitate de caracter românesc, cu curți bine pavate, mozaicate ca la orașele săsești și cu grădini plăcute și îngrijite...Stradele puține numai cari sunt pavate cu piatră cubică, granitoasă și acelea nu sunt fără defecte, cele mai multe sunt asfaltate, afaltul ros și și lipsind pe dese porțiuni.*¹⁰

Desigur, în negativismul său, autorul scrisorii exagerează. În primul rând, orașul avea la acea dată numeroase clădiri de interes comun sau alte construcții civile, de o certă valoare arhitecturală. Ne oprim doar la câteva asemenea clădiri, cronologic, începând cu cele aparținătoare stilului baroc, precum Biserica iezuiților, Biserica franciscanilor și Biserica minoriților, din zona centrală, dar și cele două biserici românești: Biserica de lemn și Biserica de piatră; apoi Gimnaziul romano-catolic, Casa lui Nagy Szabó Ferencz, actualul Claustru romano-catolic, palatul lui Toldalagi, casele nobiliare ale lui Teleki Domokos, Haller sau a lui Bornemisza etc. Urmează numeroase clădiri în stil secesion, unele adevărate capodopere, cum sunt fosta Primărie, actuala Prefectură, Palatul Culturii, fosta Bancă Agrară, Camera de Comerț și Industrie, fosta Bancă „Albina” etc. Dintre clădirile în stil neoromânesc amintim Catedrala ortodoxă, Căminul de ucenici, noua Prefectură, actuala Primărie, în curs de realizare, dar și Biserica greco-catolică, aproape terminată.

Cât privește străzile, orașul Tîrgu-Mureș se putea bucura de catalogarea de a fi printre orașele cel mai bine amenajate, cu numeroase străzi modernizate,

9 Virgil Pană, *op. cit.*, p. 209-216, Anexa III.

10 ANSJ Mureș, *Consiliul orașului*, nr. 24194/1935, f. 1.

cu sisteme de alimentare cu apă, gaze naturale, curent electric și canalizare. Dacă în anul 1900 doar zona centrală și câteva străzi colaterale erau pavate și dotate cu trotuare, după 10-15 ani orașul putea fi considerat printre cele mai bine amenajate și întreținute orașe, situându-se pe locul al doilea după Budapesta. Aceste preocupări sunt continuate și în perioada primariatului lui Emil A. Dandea. În anul 1936, primarul prezintă starea generală a orașului pe anul 1935 și propunerile pe anul următor. Este adevărat că orașul nu avea un plan general de sistematizare, fapt resimțit în dezvoltarea sa teritorială, ceea ce nu a împiedicat realizarea unor obiective de interes edilitar și urban. Considerăm totuși importante câteva date. În anul 1935, Tîrgu-Mureșul este al doilea oraș din țară, după Timișoara, care avea cel mai bun sistem de iluminat public. De asemenea, sistemul de canalizare menajeră a ajuns la o lungime de 57,5 km, iar canalizarea pluvială, la 24 km, destul de mare pentru un oraș de mărimea lui.¹¹

Pentru perioada respectivă, o importantă descriere a orașului Tîrgu-Mureș, este făcută de I. Simionescu în a sa lucrare destinată orașelor din România.¹² Prezentăm doar unele pasaje, ele contrazicând clar impresiile autorului scrisorii: făcând o comparație cu Timișoara, *Tîrgu-Mureșul în schimb, este tipul unui orașel occidental, deplin format, îmbinând în el păstrarea urmelor de demult, atmosfera vechimii, cu cele mai moderne instalațiuni și cu o îngrijire edilitară de invidiat.*

În afara Clujului e cel mai însemnat dintre orașele care mărginesc Câmpia ardeleană, rodnică.

Cum ai ieșit din gara principală, vezi urmele gospodăriei demne de imitat. Străzile asfaltate se întind până la periferia orașului. Chiar în cartierul industrial din jurul gării te izbește curățenia străzilor bine întreținute.

În drumul spre otelele din centru, rămâi pironit în piața largă numai flori, din fața primăriei. Aici sunt clădirile cele mai noi și mai artistice. Palatul Primăriei e desigur cel mai frumos din țară. Clădit în 1908, s-a căutat să se puie în el toată semeția stăpânilor, pentru ca să impună.

Alătura de primărie, cum ar fi palatul dogilor față de biserica Sfântului Marc, este Palatul Cultural, tot de curând clădit, tot prea încărcat ca arhitectură, ornamentație și culori lăuntrice.

În toată această parte ridicată a orașului, de altfel ca și peste tot întinsul lui, domnește cea mai desăvârșită curățenie, cu străzile asfaltate numai bulevarde și flori. În lungul caselor lângă marginea trotuarului sunt straturi înflorite.”¹³ Orice comentariu la descrierea de mai sus este de prisos, autorul prezentând orașul așa cum l-a găsit.

11 *Dare de seamă pentru anul 1935*, p. 99, 106.

12 I. Simionescu, *Orașe din România* cu 80 figuri, Ed. II, Cartea Românească, București, 1929.

13 I. Simionescu, *op. cit.*, p. 299-303.

Revenind la autorul scrisorii, Ștefan Dumitrescu, acesta consideră că Tîrgu-Mureș poate deveni ceva unic în lume. Și pentru aceasta, nu trebuie decât să se studieze un plan de sistematizarea orașului, care plan să stabilească situația piețelor, lărgimea stradelor, destinarea locurilor în fiecare cartier pentru vânzarea alimentelor ca: pește, păsări și legume, fructe, brânzeturi, ouă lapte, pâine etc., creare de grădini și parcuri publice, de ștranduri sistematice, de băi moderne, adaptarea stilului românesc în orice construcțiuni, fie publice, fie private, fixarea de linii de tramvai pentru oraș și vecinătăți.¹⁴ Potrivit părerii autorului scrisorii, Prin planul de sistematizare al orașului T. Mureșului, ar trebui stabilit în vedere că T. Mureșului a fost inima și creierul, cartea de recomandare a maghiarizării în masă, cetatea privită din punct de vedere intelectual, moral și material al elementului secuiesc, să i se dea o înfățișare, organizare și fond cu totul numai românesc, modern, dar român-dacic. Așa actuala Piața Unirea și Regele Ferdinand ar trebui să se numească Piața Dacia, care să aibă o formă oarecum ovală, la capete, față în față, să fie ambele biserici române, cea ortodoxă și cea greco-catolică și pentru ca ovoiditatea pieței să fie cât se poate de răușită va trebui ca latura de pe dreapta, când se privește de la catedrala ortodoxă, care are o linie acum oarecum curbată în afară și care trebuie puțin câte puțin curbată înăontru, pentru ca, încetul cu încetul, să se ajungă în dreptul bisericii greco-catolică, latură pe care acum se află chestura, pentru ca, de la catedrala ortodoxă la cea greco-catolică, să i se dea o linie identic ca curbura de latura din față.¹⁵

Dând ca exemplu orașul Roma, „orașul celor mai frumoase piețe și fântâni din lume”, Ștefan Dumitrescu face propuneri de amenajare a zonei centrale a orașului, de fapt, înlăturarea existentului și crearea unor noi forme arhitecturale și artistice:

„Pe piață, cum o văz eu, la mijlocul și centrul ei, să fie o coloană cu statuia lui Decebal – care, n-a făcut cinste lui Traian, să fie adus în lanțuri, înaintea carului triumfal al acestuia și apoi să fie sugrumat în închisoarea Mamertină. În fața catedralei ortodoxe, de o parte și de alta a pieței, statuile ecvestre a lui Mihai Viteazul și Ștefan cel Mare, ambii aprigi luptători pentru cruce, adevărați cruciați ai creștinismului și mândria poporului român.

După o distanță de 60-70 m, alte două statui față în față, Mircea cel Bătrân și Alexandru cel Bun. După alți 60-70 m, iar față în față, Brâncoveanu Constantin și Cuza Vodă, care au fost mari caractere de domnitori și înfăptuitori de opere românești. Brâncoveanu a fost cu toată familia lui, martiri ai creștinismului ortodox. După alți 60-70 m. distanță, alte 2 statui așezate față în față, Avram Iancu și Tudor Vladimirescu, 2 mari figuri ale aspirațiilor naționale și la celălalt capăt al pieței dinspre biserică greco-catolică să fie statuile lui Carol I și Ferdinand I.”¹⁶

14 ANSJ Mureș, Consiliul orașului, nr. 24194/1935, f. 1 v.

15 *Ibidem*, p. 2 v.

16 *Ibidem*, p. 3, 3 v.

Propunerile lui Ștefan Dumitrescu, le considerăm de-a dreptul utopice, fanteziste, ele depășind criteriile generale ale unui plan de sistematizare. Pentru amplasarea celor 11 statui propuse în noua Piață Dacia (actualele piețe Trandafirilor și Victoriei), autorul prevede construirea de noi clădiri, cu înălțime de până la trei etaje, pe noi aliniamente, fără a lua în considerare costul imens al despăgubirilor pentru clădirile care ar urma să fie demolate, recazarea locatarilor, costul lucrărilor noilor clădiri, modificarea echipamentelor din infrastructură, realizarea de noi străzi și trotuare etc. La toate acestea, adăugăm efectele crizei economice, care au determinat scăderea bugetului orașului, departe de a asigura realizarea unor lucrări majore. Toate aceste propuneri au rămas un deziderat, ele fiind de domeniului imposibilului.

Desigur, preocupări pentru amenajarea zonei centrale, mobilarea acesteia cu obiective de artă, au existat. Imediat după preluarea de către Emil A. Dandea a conducerii orașului, s-a inaugurat monumentul Ostașului Român (2 decembrie 1923), la capătul nordic al Pieții Trandafirilor, între actuala Catedrală ortodoxă și Clastrul romano-catolic, apoi Monumentul Latinității (10/23 mai 1924), respectiv Lupoanca din fața Primăriei, statuia ecvestră a lui Avram Iancu (10 mai 1930), în fața Liceului „Al. Papiu Ilarian” s-a amplasat bustul marelui revoluționar român (1 decembrie 1930). Emil A. Dandea, primarul orașului a încercat să facă un prim pas pentru salubritatea centrului orașului. În anul 1936, după încetarea activităților zilnice de vânzare a alimentelor, în vederea degajării pieței spațiul a fost curățat permanent, iar primarul ia inițiativa înființării unei hale comerciale.¹⁷

O altă zonă propusă pentru reamenajare este piața Oituzului, actuala Piață Bernády György, prin demolarea construcțiilor inclusiv a celor din străzile învecinate: Liceului (azi Liceului), Ion Asan (azi Băilor), Livezilor (azi Erou Lt. Petre Popescu), până în strada G. Coșbuc (azi Borsos Tamás), apoi strada Cimitirului (azi Crizantemelor), cetatea cu sistemul defensiv, dezafectarea cimitirului reformat. Și de această dată, Ștefan Dumitrescu nu dă soluții pentru realizarea propunerilor sale.

Una dintre problemele majore rămase nesoluționate este aceea a spațiilor verzi, orașul Tîrgu-Mureș fiind deficitar la acest capitol încă dintr-o perioadă mai veche. În această situație, autorul scrisorii propune: *Pe înălțimile de la Cornești, făcut un parc mare, cu alei largi, pe laturile cărora, de o parte și de cealaltă, la fiecare 10-12 m. distanță unul de altul, să fie așezate busturile oamenilor de seamă pe care i-a avut neamul românesc, așa cum se vede la Roma, pe înălțimile lui Pincio...*¹⁸ Reamenajarea platoului Cornești ca zonă verde a orașului s-a târăgănat timp mai îndelungat, probabil din lipsă de fonduri, dar și de interes, astfel încât, în anul 1935, s-a trecut la repararea vechiului pavilion, construirea unui alt pavilion pentru

17 *Dare de seamă pentru anul 1935*, p. 29-31.

18 *ANSJ Mureș, Consiliul orașului*, nr. 24194/1935, p. 3 v, 4.

muzică, pietruirea aleilor, înființarea unei linii de autobuz, inaugurarea având loc la 16 iunie în Ziua de Rusalii din acel an.¹⁹

Mai propune Ștefan Dumitrescu amenajarea ștrandului din Piața Victoriei (azi Piața Matei Corvin), care să fie extins în locul fostei cazărmi „Principele Nicolae”(a fost demolată în anii 1975, odată cu construirea Fabricii de medicamente).²⁰ O idee mai veche este desființarea cimitirelor din incinta orașului, indiferent de confesiune, față de care autorul scrisorii propune ca *Cimitirele toate, fie romano-catolic, maghiar-reformat, ortodox, mozaic trebuiesc desființate din oraș și mutate în afară aiurea, unde fiecare să fie sistematizate prin figuri regulate sau cartiere și unde morții să nu se îngroape deavalma, ci după calitatea valorii lor din viață. În locul cimitirelor, dar și pe pantele ce duc spre platoul Cornești, propune a fi trase drumuri largi și construite vile admirabile prin ansamblul de curți și de grădini, după ce se vor fi făcut, în prealabil, toate lucrările de canalizare etc./.../ aceste vile vor avea dispozițiuni interioare bine studiate, încăperi mari, spațioase, aerate, luminoase, stil românesc pur.”²¹ Nici acest deziderat al orașului nu a putut fi rezolvat, deși Consiliul orașului, primarul, și-au propus acest proiect, dar lipsa de terenuri, condițiile financiare, nu au putut fi depășite.*

Mai sunt avansate și alte propuneri, între care modul de construire a drumurilor și trotuarelor, a rețelei de canalizare, amenajarea râului Mureș, respectiv îndreptarea albiei, introducerea tramvaielor electrice etc.

În încheierea scrisorii, sub titlul *Lucrări ce pot suferi o legitimă critică*, Ștefan Dumitrescu aduce critici Catedralei Ortodoxe, de curând sfințită. Nu știm în ce măsură acesta este îndreptățit, moral și profesional, a critica o lucrare de arhitectură, considerată printre cele mai reușite din țară. Tot cu această împrejurare, aduce critici statuii lui Avram Iancu, căruia, spune, *i s-a făcut o monstruoasă zisă statuie.*²²

Așa după cum am arătat la început, la 22 octombrie 1935, primarul Emil Aurel Dandea dă răspuns scrisorii lui Ștefan Dumitrescu, în termenii cei mai cuviincioși și la obiect, din care redăm doar o parte:

Am primit și citit cu mult interes prețioasele dvs. considerente asupra problemelor locale.

Unele nu acopăr situația reală, de ex. că în Mureș ar fi mult pește, că orașele săsești ar avea curți mozaicate și bine pavate, că am avea în oraș 50% populație evreiască, că stropitul cu autobusele nu este util, etc., etc.

Altele din sugestii sunt irealizabile materialmente, ca: exproprierea în piață, grupurile de statui, pescăria, folosirea cetății (fiind a statului) etc.

Unele sunt în executare, cum este: planul de sistematizare, procurarea de tablouri românești, îngrijirea ștrandului, prefacerea apeductului, ș.a.

19 *Dare de seamă pentru anul 1936.*

20 ANSJ Mureș, *Consiliul orașului*, nr. 24194/1935, p. 3 v, 4.

21 *Ibidem*, p. 4, 5.

22 *Ibidem*, p. 8, 8 v.

Altele iarăși, sunt în studiu, cum este cazul halei de vânzare, a cimitirelor, betonarea pârâului Pocloș, aerodrom, etc., etc.

...Că nu s-a realizat tot ce se putea, este posibil, dar și cea mai sumară comparație cu ce am fost în 1918 și ce suntem azi, ne dă siguranța unui viitor strălucit pe toate terenurile. Sunt interesante sugestiile privitoare la modul de sistematizare, la pavări, așezarea canalelor și construirea acestora din țevi de sticlă, etc. Acest deziderat al întocmirii planului de sistematizare al orașului a rămas nerealizat în toată perioada interbelică, dezvoltarea urbanistică efectuându-se pe baza vechilor regulamente.

ABREVIERI

ANSJ Mureș, Consiliul orașului - Arhivele Naționale, Servicul Județean Mureș, fond *Primăria orașului Tîrgu-Mureș, Consiliul orașului.*

Dare de seamă, pentru anul....., Dare de seamă despre starea generală a orașului municipal Tîrgu-Mureș în anul și activitatea Consiliului în același an de Dr. Emil A. Dandea. Tîrgu-Mureș. S-au publicat dări de seamă pentru anii 1923, 1924, 1925, 1934, 1935, 1936.

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

Ioan Eugen Man. *Tîrgu-Mureș, Istorie urbană III, Perioada interbelică, Tîrgu-Mureș, Ed. Nico, 2010.*

Virgil Pană, *Emil Dandea. Un moț primar la Tîrgu-Mureș, Tîrgu-Mureș, Ed. Ardealul, 2012.*

I. Simionescu, *Orașe din România cu 80 figuri, București, Ed. Cartea Românească, 1929*

TOWN RESTRUCTURING PROPOSALS FOR TÎRGU-MUREȘ IN 1935

SUMMARY

In the inter-war, vers during his two mandates as Mayor of Tîrgu-Mureș, Emil Aurel Dandea was concerned himself with a restructuring plan for Tîrgu-Mureș.

Yet, owing to the economic crisis of the times he only managed to have topographic maps prepared and thus the development of the town and of constructions, were made on basis of older rules, In 1935 an inhabitant named Ștefan Dumitrescu, considered to be a thorough connoisseur of the matters in the town addressed a letter to the Mayor, making several proposals for the town restructuring. Some of them were unrealistic and abnormal, such as the proposal to pull down the entire central area in order to create a large square where 11 statues of

important Romanian personalities were to be displayed or the proposal concerning the pulling down of Bernády György square and of the mediaeval citadel including the old Franciscan church, and so on.

My research studies all these proposals along with their critical analysis. It should be noted however, that the Mayor's reply to this letter was very appropriate and to the point.

D-nule d-lui

ȘTEFAN DUMITRESCU

L o c o
str. G. Fraporgescu, 5.

Milt Stimatelor Domnule,

Am primit și citit cu mult interes prețioasele dvs. considerente asupra problemelor locale.

Unele nu acoperă situația reală, de ex. că în Mureș ar fi mult pește, că orașele săsești ar avea curți mozaicate și bine pavate, că am avea în oraș 50% populație evreiască, că stropitul cu autobusele nu este util, etc., etc.

Altele din sugestii sunt irealizabile materialmente, ca: exprișeri în piatră, grupurile de statui, pescăria, folosirea cetății (fiind a statului), etc.

Unele sunt în executare, cum este: planul de sistematizare, procurarea de tablouri românești, fugrișirea strandului, preferența apaducului, ș.a.

Altele încăzi, sunt în studiu, cum este cazul halei de vânzare, a oimătișelor, betonarea părții de Pooș, aerodrom, etc., etc.

Eu pot împărtăși de ex. ideea desființării fâșiilor de flori de pe străzi, așezarea de mese și expunerea măștii de către comercianții pe trotuar; apoi sunt cu totul de altă părere asupra capacității și însușirilor românești, cari le cred superioare altor națiuni, cum dovedește programul flouit dela Unire.

Că nu s'a realizat tot ce se putea, este posibil, dar și cea mai sumară comparație cu ce am fost în 1918 și ce suntem azi, ne dă siguranța unui viitor strălucit pe toate terourile.

Sunt interesante sugestiile privitoare la modul de sistematizare, la pavări, așezarea caselelor și construirea acestora din țevi de sticlă, etc.:-

Vă mulțumesc pentru interesul ce-l purtați municipiului nostru și în exprimarea considerațiilor mele, vă rog să primiți alăturata lucrare, din care veți vedea și străduințe și rezultate.:-

Târgu-Mureș, 22 Oct. 1935.

Preș. com. int.

Secretar general,

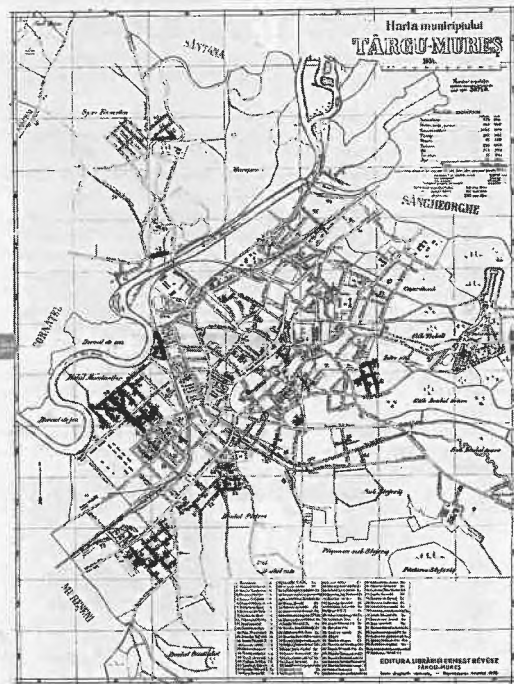
*exp. și în multe exemplare
din arhiva de rezervă.*

Răspunsul lui Emil A. Dandea dat la
scrisoarea lui Ștefan Dumitrescu

Harta orasului Târgu-Mures, din anul 1923

Harta orasului Târgu-Mures, din anul 1934